

neděle 4/6, 19³⁰ hod.

Bystřice nad Pernštejnem

kostel sv. Vavřince

Petr Kolař / varhany

Ve spolupráci

program

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Koncert G dur

Allegro

Largo

Allegro

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791)

Andante F dur, KV. 616

Jan Křtitel Kuchař (1751–1829)

Fantasie in g

Grave

Andante

Pastorale

Grave

Anonym

Fuga a moll

Ludwig van Beethoven (1770–1827)

Sonata quasi una Fantasia cis moll č. 14, op. 27

1. věta, arr. P. Kolař

Joseph Haydn (1732–1809)

Flétnové hodiny, výběr

František Musil (1852–1908)

Sonata solemnis

Allegro

Kanon

Fuga

Mezi širší veřejností jsou varhany stále považovány za kostelní hudební nástroj, který je určený pro liturgické účely, hlavně pro doprovod lidového zpěvu. Ale to nikdy neplatilo a neplatí zejména dnes. Co vše jde zahrát na varhany a jaká je různorodost jejich zvuku, ukazuje program dnešního koncertu.

Někdo by mohl říci, že pro takovýto „vznešený“ nástroj se nehodí upravovat a hrát jiné skladby, původně určené pro odlišné obsazení. Proto může překvapit skutečnost, že podobně postupoval i největší varhanní mistr – sám **Johann Sebastian Bach** (1685–1750). V jeho době byly velmi oblíbené koncerty pro sólové nástroje s orchestrem. Bach je nejen studoval, ale také upravoval pro klávesové nástroje včetně varhan. Nejznámější jsou jeho přepisy Vivaldiho skladeb. K dalším patří *Koncert G dur* (BWV 592), který úzce souvisí s Bachovým působením ve Výmaru. Jeho původním autorem je sasko-výmarský princ Johann Ernst, hudebně nadaný a vzdělaný mladík, jeden z Bachových podporovatelů, který zemřel ve věku pouhých osmnácti let. Předpokládáme, že tuto a další transkripce princových skladeb Bach vytvořil po jeho úmrtí jako formu své úcty a oddanosti k tomuto člověku a jeho rodu.

Na varhany se dnes hrají i skladby, které mají ještě kurióznější původ. V celém 18. století bylo v módě jedno technické zařízení šlechtických a měštanských domácností – hodiny. Ovšem ne ledajaké, ale tak zvané *flétnové*, které místo odbíjení hrály drobné skladby. Flétnové se jim říkalo proto, že zvuk vydávaly varhanní flétnové píšťaly. Šlo tak o malý hudební automatofon. Jeho výrobci potřebovali stále nové a neotřelé skladby, a tak se obraceli i k předním hudebním skladatelům. Dlouho se nevědělo, že k nim patřil i **Josef Haydn** (1732–1809). Až v roce 1922 byly nalezeny jedny staré flétnové hodiny, které hrály několik zcela neznámých Haydnových skladeb. Dnes už víme, že tento mistr vytvořil v letech 1788–1793 celkem třicet dva takových drobností, které označujeme jako jeho *Flötenuhrstücke*, Hob XIX1 32.

Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) skládal tyto věci velice nerad, neboť pro něho byl zvuk flétnových hodin příliš dětský, jak píše v jednom ze svých dopisů. Přesto v jedné ze svých finančních krizí (v zimě 1790/91) vytvořil několik takových skladeb pro různé flétnové hodiny ve sbírkách hraběte Deyma v jeho vídeňském Muzeu voskových figur a kabinetu kuriosit. K nim se řadí drobné *Andante F dur KV 616* s podtitulem „für eine Walze in eine kleine Orgel“, tedy „pro válec v malých varhanách“. Jednalo se tak nejspíš o nějaké menší flétnové hodiny, které obsahovaly méně píšťal. Přesto jsou tyto Mozartovy skladby pro varhaníky velmi vděčné – vždyť tento mistr, který hrál výtečně na varhany a sám si tohoto nástroje vysoce cenil, nám nezanechal ani jednu sólovou skladbu pro *královský nástroj*, jak varhany sám nazval.

Mozartův pražský spolupracovník **Jan Křtitel Kuchař** (1751–1829) velice ctil Mozartovu hudbu a snažil se tvořit v podobném stylu. Jako varhaník v Praze u sv. Jindřicha a zejména na Strahově napsal pro varhany velké množství skladeb, jak svědčí strahovský ředitel kůru Bohumír Dlabač. Dodnes však nemáme ani jediný jeho autograf a počet dochovaných opisů je velmi chudý. Edičně vyšlo několik jeho varhanních skladeb v různých úpravách. První kritické vydání připravil až Jan Hora v roce 1996. Podle něho je Kuchařova *Fantasie in g* vytvořena až dodatečně a nepřesně, spojením tří různých, spolu nesouvisejících skladeb. Přesto ji můžeme vnímat jako ojedinělou ukázkou české varhanní tvorby rokokového charakteru.

Dnešní varhaníky stále lákají možnosti vytvářet nové transkripce a úpravy kompozic, určených pro jiné nástrojové obsazení. Proto je na programu varhanní úprava velmi známého díla **Ludwiga van Beethovena** (1770–1827): jeho „Měsíční“ klavírní sonáta. Tu však její autor označil jinak – *Sonata quasi una Fantasia*, tedy „sonáta jako fantasie“. Je zřejmé, že sám Beethoven cítil nutnost upozornit na velice odlišný charakter první věty této sonáty, který posluchače vede do krajiny romantismu či až impresionismu. Takovou cestou šly při hledání nových zvukových světů i varhany.

Zdánlivě opačným směrem mířil ve své tvorbě **František Musil** (1852–1908). Pražský rodák a absolvent tamní varhanické školy pod Skuherského vedením se 20. října 1870 stal dómským varhaníkem v Brně. Na rozdíl od svého brněnského souputníka a od roku 1905 učitelského kolegy na varhanické škole Leoše Janáčka se přikláněl ke kontrapunktické tradici. Proto jej dobová literatura označuje za „brněnského Bacha“, jehož hudba nás přenáší z běžných denních nálad k hloubce s trvalým dojmem (Emil Axmann), za „člověka zlatého srdce“, jehož polyfonní improvizace byly „tak grandiosně stupňované, tak logicky uspořádané, že nezasvěcený by nikdy neuvěřil, že je dílem okamžiku“ (Karel Sázavský). František Musil tvořil velmi lehce, a tak zanechal mnoho různých opusů. Z varhanních skladeb je nejvíce ceněna jeho *Sonata solemnis* z roku 1882, věnovaná biskupu Františku Bauerovi. Má tři atypicky členěné části: vstupní slavnostní Allegro, formou jednoduchý a charakterem prostý a meditativní Kánon a závěrečná Fuga s energickým, jásavým tématem.

Petr Koukal

Petr Kolař vystudoval varhanní hru na Konzervatoři v Brně u Vratislava Bělského, později u Zdeňka Nováčka. Poté pokračoval ve studiu na JAMU ve třídě prof. Aleny Veselé. Během studií se aktivně zúčastnil interpretačních kurzů u prof. Martina Haselblöcka, Stanislava Hellera a Michaela Radulescu. Upozornil na sebe také úspěchy na několika varhanních soutěžích.

Po ukončení studií v letech 1993–2000 vyučoval varhanní hru a improvizaci na Oddělení duchovní hudby JAMU. Od roku 2000 je pedagogem hry na varhany a improvizace na Konzervatoři a JAMU. Pravidelně spolupracuje s Filharmonií Brno a četnými komorními ansámblly a pěveckými sbory. Sólově vystupuje doma a v zahraničí (Rakousko, Německo, Polsko, Slovensko, Maďarsko, Itálie, Španělsko, Kypr, Francie, Lucembursko, Finsko, Malta, Vatikán, Čína ad.).

Po celou svoji hudební kariéru se věnuje práci s pěveckými sbory. V období 1995–2002 byl angažován v Národním divadle v Brně, kde na pozici sbormistra Zpěvohry nastudoval více než dvě desítky operet

a muzikálů. V roce 2001 se stal sbormistrem Brněnského filharmonického sboru Beseda brněnská a dirigentem Orchestru katedrály sv. Petra a Pavla. V roce 2014 založil Brněnský katedrální sbor MAGNIFICAT.

V oblasti duchovní hudby rozvíjí spolupráci s představiteli hudby významných střeoevropských chrámů. Od roku 2000 je členem předsednictva Jednoty Musica sacra, spolku chrámových hudebníků navazujícího na Jednotu na zvelebení církevní hudby na Moravě založenou z podnětu Leoše Janáčka v roce 1881.

V letech 1990–1997 působil jako ředitel kůru a varhaník v bazilice Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně. Od roku 1998 zastává pozici ředitele kůru a varhaníka v brněnské katedrále sv. Petra a Pavla. Během návštěvy papeže Benedikta XVI. v Brně v roce 2009 dirigoval hudbu při slavnostní papežské bohoslužbě.

Za své působení v oblasti duchovní hudby obdržel v roce 2013 Medaili sv. Cyrila a Metoděje, v roce 2019 obdržel cenu Jana Václava Stamice (Johann-Wenzel-Stamitz-Preis), kterou každoročně od roku 1960 uděluje německé sdružení umělců Die KünstlerGilde se spolkovým sídlem v Esslingenu.